

Aquell home de gran ardit

L'última lliçó

L'última lliçó. Parlaments polítics i acadèmics, publicat per Empúries el 2011, va ser el darrer títol del mestre Joan Solà.

Diuenge farà tres anys de la mort del lingüista Joan Solà. Durant 36 anys va escriure un article setmanal a la premsa, els darrers 20 en aquest suplement. En l'últim, declarava que estava convençut que una llengua ha de servir per crear-hi comunicació i bellesa

El 28 d'octubre del 2010 al matí, l'endemà de la mort de Joan Solà, es va instal·lar la capella ardent de l'insigne lingüista al paranimf de l'edifici històric de la Universitat de Barcelona. A l'entrada, encara al passadís, dues taules oferien unes targetes de 14,8 cm x 10,5 cm: a l'anvers hi deia, en negreta, Joan Solà Cortassa; a sota, sense negreta, en dues línies, Bell-lloc d'Urgell, 1940 / Barcelona, 2010. Al revers hi havia un text breu. Podria haver sigut un text emblemàtic de Pompeu Fabra, ell que en coneixia tants com a autor de *L'obra de Pompeu Fabra* i també com a codirector de les obres completes del Mestre. També podria haver sigut un text emblemàtic de Joan Coromines, ell que el coneixia ben de prop i de qui havia escrit, a les pàgines de *l'Avui* (3 de gener del 1997), que "ha estat la persona que ha conegut la llengua catalana de manera més profunda, matisada, extensa i emotiva". Doncs no. Solà va triar els deu primers versos de *L'Odissea*, d'Homer, traduïda per Carles Riba. És el famós "Conta'm, Musa, aquell home de gran ardit...".

Per què *L'Odissea*? Potser per Ulisses, per l'estil homèric, per la grandesa d'instruccions i de rondalles, per Ítaca, per l'hexàmetre, per la idea ribiana que tot allò que és clàssic és heroicament distant però que mai no és vell... També podria ser que tot això no fos sinó secundari davant d'uns motius que Riba exposa a la segona versió de la traducció d'aquest clàssic: "Havia de replantejar-me tots els problemes, de revisar tots els criteris, de ressenyar tots els mitjans", "calia córrer a voga i a vela llengua pròpia enllà".

El mateix Solà, de fet, va fer una conferència al III Simposi Carles Riba, a la Universitat de Barcelona el 2 de desembre del 2009, amb un títol que ja ho diu tot: *Impressió que em va causar la segona traducció de 'L'Odissea', de Carles Riba*. Solà va afirmar llavors el que ja havia dit alguna altra vegada: que aquesta segona traducció és una de les peces més importants de tota la nostra literatura. Va escriure, fins i tot, que aquesta segona traducció és una de les obres més perfectes i

Escriure bé

"Avui tots els pedagogs es queixen que els alumnes no saben escriure. Com que jo ja tinc uns quants anys de vol, puc dir que ahir es queixaven del mateix, i cal suposar que abans-d'ahir feien la mateixa lamentació i que, per tant, demà sentirem una complanta idèntica. Potser algun dia en parlarem, d'aquest fenomen. I tot podria ser que arribéssim a l'obvietat que és com tots els fenòmens, culturals, religiosos, econòmics o morals: que sempre trobem que ahir tot anava més bé i que avui sí que hem tocat fons en el pendís de la degeneració. O, dit d'una altra manera: sempre ens amoïna el que és actual, el que ens afecta ara i aquí i a nosaltres, i la resta ens rellisca. L'obvietat absoluta."

[Fragment de l'article publicat en aquest suplement el 17-6-1999]

belles de tota la nostra cultura. Ell la va descobrir el 1960 i en va quedar enlluernat, commogut. També ho va dir en el discurs per a l'honoris causa que li va atorgar la Universitat de Lleida el 7 de maig del 2009: "Quan has llegit una obra com aquesta, el teu camí ja és irreversible, el teu camí lingüístic i el teu pensament patriòtic i polític: perquè aquesta realitat pren sediment en les teves entranyes per sempre. Per sempre més t'adones del que és una llengua, del que és la teva llengua, que secularment ha sigut un objecte prohibit i reprimat."

Joan Solà va morir el 27 d'octubre del 2010, una setmana després que els seus companys de la Universitat de Barcelona li oferissin una obra excel·lent: *Joan Solà*. 10

textos d'homenatge. Era el primer llibre sobre Joan Solà i no de Joan Solà, ple de referències a la persona i a la seva obra. A la part central, 23 fotografies del Solà nen, del Solà jove, del Solà pare, del Solà excursionista. El cos de l'obra, però, el componen deu textos acadèmics brillants escrits per col·legues no menys brillants, amb una bibliografia completa i fins ara única de l'obra del gran lingüista de Bell-lloc d'Urgell. N'esmento només dos, d'aquests textos: el primer és de Jordi Ginebra, que descriu amb franquesa i elegància què vol dir fer recerca filològica al costat d'un mestre exigent, tenaç i rigorós, com era Solà. El segon és de Pere Marcet, que recorda el quart de segle de feina conjunta i que va desembocar en la *Història de la lingüística catalana 1775-1900*. No em puc descuidar els dos exemples escollits en el marc de la gramàtica normativa, de Manuel Pérez Saldanya i Gemma Rigau.

Solà és el gran lingüista català dels últims decennis: un home savi i incansable a l'hora d'analitzar la llengua. És el "lingüista més conegut i apreciat entre els professionals de la nostra llengua", com ha escrit Jaume Macià. És "el Fabra dels nostres dies", segons Josep Murgades. El recordarem sempre per l'obra que ens ha deixat, extraordinària i genial. També el recordarem per haver dit ben alt, amb energia i coratge, l'1 de juliol del 2009 al Parlament de Catalunya, que la llengua pròpia del país no pot ni vol sentir-se ni un minut més una llengua degradada, visceralment rebutjada pels altres pobles d'Espanya. "Aquest poble no pot ni vol suportar ni un minut més de sentir-se subordinat o escarnit per cap altre. Les persones que el formem no podem ni volem sentir-nos ni un minut més inferiors a cap altra persona." La força d'aquest text va fer que es divulgés amb rapidesa per internet i que es publicés també en diferents revistes.

L'últim article de Solà va sortir en aquest suplement el 21 d'octubre del 2010: es titula *Adéu-siau i gràcies*. Moltíssimes gràcies a vós, mestre. "Parla'ns-en, filla de Zeus, des d'on vulguis, també a nosaltres." *

Una selecció de les seves obres

Nausica Solà i F. Xavier Fargas són els autors del recompte de les publicacions de Joan Solà fins al 2010. El resultat és el següent: 47 llibres, comptant-hi les obres escrites en col·laboració i també les obres dirigides; 997 articles a la premsa i 178 textos diversos (pròlegs, recensions, taules rodones...). Aquí en reproduïm una selecció.

1965. *Coniunctio relativa. Relativos entrelazados. Relatif de liaison.* Tesi de llicenciatura.

1970. *Problemes actuals de la gramàtica catalana.* Tesi de doctorat dirigida pel Dr. Antoni M. Badia i Margarit.

1976. *Tractats de barbarismes fins a Pompeu Fabra.*

1977. *Del català incorrecte al català correcte.* Història dels criteris de correcció lingüística.

1982. *Història de les idees lingüístiques als Països Catalans durant el segle XIX.* Escrit juntament amb Pere Marçet.

1984. *Pompeu Fabra, Sanchis Guarnier i altres escrits.*

1986. *Sintaxi generativa catalana.* Escrit juntament amb Sebastià Bonet.

1987. *Qüestions controvertides de sintaxi catalana i L'obra de Pompeu Fabra.*

1988. *El català a les gramàtiques i els diccionaris llatins dels segles XVII-XVIII i L'ortografia ahir, avui i demà.*

1989. *Tractat de puntuació.* Escrit juntament amb Josep M. Pujol.

1990. *Lingüística i normativa.*

1993. *La llengua, una convenció dialèctica.*

1994. *Sintaxi normativa: estat de la qüestió.*

1995. *Gramàtica i lexicografia catalanes: síntesi històrica.* Escrit juntament amb Albert Rico.

1999. *Parlem-ne. Converses lingüístiques.*

2002. *Gramàtica del català contemporani.* Dirigida juntament amb Maria-Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manuel Pérez Saldanya.

2003. *Ensenyar la llengua.*

2005-2013. *Pompeu Fabra. Obres completes.* Dirigida juntament amb Jordi Mir.

2009. *Plantem cara. Defensa de la llengua, defensa de la terra.*

2011. *L'última lliçó. Parlaments polítics i acadèmics.*

Joan Solà
va ser un treballador inesgotable al servei de la llengua.
PERE VIRGILI

